

Epidemija španjolske gripe u župi Prilišće 1918. godine

Španjolska gripa (influenca, španjolica, španjolka) je virusna bolest dišnog sustava, o kojoj još uvijek ima mnogo nepoznanica. Gdje je počela nije sigurno, a prevladava mišljenje da su ju u Europu prenijeli vojnici iz Sjedinjenih američkih država koji su sudjelovali u Prvom svjetskom ratu. U početku su katastrofalni podaci o pandemiji zatajivani, a prva izvještavanja o njoj došla su iz Španjolske (koja nije sudjelovala u ratu) pa je prozvana španjolskom. Uzročnik te gripe bio je podtip ptičje gripe, a procjenjuje se da je usmrtila više od 50 milijuna ljudi širom svijeta, mada se procjene uvelike razlikuju. Bila je to jedna od najvećih pandemija u povijesti čovječanstva. Veliki broj oboljelih i umrlih imao je veliki utjecaj na svjetsko gospodarstvo, a vjerojatno i na samo okončanje rata u kojem je, (za usporedbu) poginulo oko 10 milijuna vojnika i oko 7 milijuna civila.

Pandemija španjolske gripe započela je u ožujku 1918. i trajala je sve do lipnja 1920. godine. Oboljela je otprilike 1/3 svjetske populacije (između 500 i 600 milijuna), a smrtno je stradalo između 10 % i 20 % oboljelih i može se mjeriti s epidemijom kuge u 16. stoljeću. Najviše su obolijevale i umirale zdrave odrasle osobe u dobi od 20 do 40 godina, što je neuobičajeno za gripu.

Pokojalnik						Opaska				
Broj	Godina, mjesec i dan	Ime, prezime, mlađi naziv	Ime, prezime, mlađi naziv, mlađi naziv	MISLE	Godina	Godina	Godina	Godina	Godina	Opaska
40	1918 Studena 4	Jovan Tepić sin	Bran Tepić sin	Ludini pruga št. 11	1887	59 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
41	1918 Studena 5	Josip Kuburica sin	1888. otaca Kuburica sin	Kotomugrim št. 70	1887	69 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
42	1918 Studena 10	Frano Kulavica sin	Frano Kulavica sin	Ludini pruga št. 15	1887	65 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
43	1918 Studena 11	Frano Ladović sin	1888. otaca Ladović sin	Ludini pruga št. 25	1887	67 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
44	1918 Studena 11	1888. otaca Kubić sin	1888. otaca Kubić sin	1888. otaca Kubić sin	1887	35 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
45	1918 Studena 11	Frano Balkovec sin	Petar Balkovec sin	Višnjegrim št. 94 št. 71	1887	57 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
46	1918 Studena 12	1888. otaca Kornić sin	1888. otaca Kornić sin	1888. otaca Kornić sin	1887	67 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
47	1918 Studena 15	1888. otaca Ladović sin	1888. otaca Ladović sin	1888. otaca Ladović sin	1887	30 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
48	1918 Studena 17	1888. otaca Karamić sin	1888. otaca Karamić sin	1888. otaca Karamić sin	1887	30 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918
49	1918 Studena 19	1888. otaca Ladović sin	1888. otaca Ladović sin	1888. otaca Ladović sin	1887	77 god.	Influenca (španjolska bolest)	god primio	1918 21. studen 1918 noga 1918	Uzro Čuvanje 1918 1918 1918

Slika broj: 1 Preslika iz Matice umrlih

Sagledavanjem matičnih podataka i upisanih uzroka smrti, nameće se zaključak da je španjolska gripa u Prilišku župu stigla relativno kasno, krajem 1918. godine i da srećom nije dugo trajala. Za četiri smrti (1., 11. i 17. lipnja i 5. srpnja 1918. godine), kao uzrok smrti upisano je dva puta "vodena bolest" i dva puta "upala pluća". Ova umiranja vjerojatno ne možemo pripisati španjolki obzirom da se ove dijagnoze nisu ponovile u sljedeća četiri mjeseca. Biti će da se početak ove epidemije u našem kraju zbio neposredno pred službeni završetak Velikog rata, 11. studenoga 1918. godine i da ga se može povezati s povratkom preživjelih vojnika s ratišta odakle se zaraza širila.

Umrli od gripe španjolke 1918. godine u Župi Prilišće						
Red. broj	Datum	Ime pokojnika	Starost	Adresa	Roditelji ili supružnik	Napomena
1.	31.10.1918.	Nikola Žunić	27 god.	Donje Prilišće 65	Leonard i Barbara r. Volović	kapelan u Bosiljevu
2.	01.11.1918.	Janko Erdeljac	3 1/2 god.	Gornje Prilišće 46	Janko i Ana	dijete
3.	01.11.1918.	Eva Mrzljak	?	Culibrki 4	Franca (iz Jarčeg Polja)	vjerojatno služavka
4.	04.11.1918.	Barbara Jacović	16 god.	Gornje Prilišće 64	Mato i Ana	dijete
5.	04.11.1918.	Jaga Šimunović	36 god.	Stara Cesta 1	Miho, suprug	
6.	04.11.1918.	Ivan Trpčić	59 god.	Ladešići 14	Bara r. Brajak, supruga	
7.	11.11.1918.	Franjo Ladešić	9 god.	Ladešići 23	Nikola i Magda	dijete
8.	11.11.1918.	Nikola Skube	35 god.	Gornje Prilišće 17	Magda r. Erdeljac, supruga	
9.	11.11.1918.	Franca Balkovec	37 god.	Vukova Gorica 71	pok. Ivan Balkovec, suprug	ranije ud. Novačić
10.	12.11.1918.	Nikola Sečen-Vrbe	1 1/2 god.	Gornje Prilišće 10	Mijo i Ana r. Štefanac	dijete
11.	15.11.1918.	Kata Sestrić	30 god.	Donje Prilišće 18	Josip i Franca r. Volović	
12.	17.11.1918.	Marija Haramić	30 god.	Donje Prilišće 36	Ivan Haramić, suprug	roč.Gojtan
13.	22.11.1918.	Josip Gojak	15 god.	Donje Prilišće 58	Nikola i Katarina r. Volović	dijete
14.	22.11.1918.	Magda Haramić	8 dana	Donje Prilišće 36	Ivan i pok. Marija r. Gojtan	dijete
15.	26.11.1918.	Barbara Gojtan	47 god.	Donje Prilišće 40	Janko Gojtan, suprug	rođena Hrbolić
16.	28.11.1918.	Josip Bendeković	66 god.	Srednje Prilišće 34	pok. Ana r. Erdeljac, supruga	udovac
17.	02.12.1918.	Barbara Gojak	12 god.	Donje Prilišće 58	Nikola i Katarina r. Volović	dijete
18.	06.12.1918.	Josip Bubaš	4 1/2 god	Vukova Gorica 79	Mato i Ana r. Erdeljac	dijete

U kratkom vremenu, od samo pet tjedana i dva dana, od 31 listopada do 6. prosinca 1918. godine, kao uzrok smrti u našoj župi upisano je osamnaest puta "influenca ili španjolska bolest". Proizlazi da je ta opaka boleština u prosjeku uzimala žrtvu svaki drugi dan pa crkveno zvono koje je objavljivalo da je netko umro, tjednima nije imalo predaha. Preminuli su bili u dobi od osam dana do 66 godina, a prosječna dob umrlih bila je oko 25 godina. Među osamnaest preminulih bilo je čak osmero djece razne dobi. To je čak 44 % pa je stoga i prosječna dob umrlih niža od prosjeka za ovu pandemiju. U tom istom vremenskom razmaku upisana su i četiri smrtna slučaja za koje nije "španjolska bolest" navedena kao uzrok smrti nego "staračka slabost" (*vidljivo na slici broj: 1*).

Prva žrtva španjolske gripe (influenca) bio je mladi, 27-godišnji svećenik iz Prilišća, Nikola Žunić, sin trgovca Leonarda Žunića i pok. majke Barbare rođ. Volović. Kao kapelan, službovao je u Bosiljevu i tamo preminuo 31. listopada 1918. godine. Sljedećeg dana, na blagdan Svih svetih, žalosni ga je otac prevezao svojom zapregom u Prilišće gdje je pokopan pored majke i osmero braće i sestara preminulih u dječjoj dobi.

Nakon 6. prosinca pa do kraja godine, a niti u siječnju 1919., nije zabilježeno umiranje od te opake gripe - kao da je sv. Nikola zauzdao španjolku. No, upitno je treba li ili ne, dvije smrti početkom 1919. godine (25. siječnja od "upale pluća" i od "španjolske bolesti" 9. veljače) pripisati španjolki, odnosno je li ukupan broj žrtava španjolke u župi Prilišće bio 18 ili 20 te je li epidemija trajala pet ili petnaest tjedana? Nakon što je gripa harala pet tjedana odnoseći po jedan život svaki drugi dan, dvojbena je da se pritajila i vratila nakon puna dva mjeseca te da je pogodila samo 78-godišnju ženu?

19.	25.01.1919.	Stjepan Jakšić	19 1/2 god. "upala pluća"	Donje Prilišće 22	Mato i Marija r. Bubaš	rođen u Pittsburghu
20.	09.02.1919.	Bara Žunić	78 god. "španj. bolest"	Donje Prilišće 27	pok. Ivan i pok. Ana r. Jakšić	neudana

Vežemo li se na neupitne podatke, osamnaest umrlih od španjolske bolesti, sigurno je da je to najmanji broj žrtava. Zbog manje ili veće dileme oko točnosti upisanih uzroka ponekih smrti, moguće je da je bila još koja žrtva španjolke?

U Donjem je Prilišću bilo najviše umrlih od španjolke – sedmero, u Gornjem Prilišću troje, u Vukovoj Gorici, Srednjem Prilišću i Ladešićima po dvoje, a po jedna je osoba umrla u Culibrkima i na Staroj Cesti, s koje se narednih godina odselila i posljednja obitelj.

Na sam Dan svih svetih, 1. studenoga 1918. godine, u Priliškoj je župi španjolka odnijela dva života, a tri dana potom, 4. studenoga preminule su tri osobe. Na Martinje, 11. studenoga umrle su još tri osobe, a dva smrtna slučaja u jednom danu ponovila su se i 22. studenoga.

Dvije kuće u Donjem Prilišću španjolka je pogodila dva puta. Na kućnom broju 36 (Sortovi), prvo je 17. studenoga (tri dana nakon poroda) preminula 30-godišnja Marija Haramić, a pet dana potom i kći Magda rođena prije osam dana. Na kućnom broju 58, u obitelji Gojak je 22. studenoga umro 15-godišnji sin Josip, a deset dana potom i 12-godišnja kći Barbara.

Na Račaku i u Jakovcima nije zabilježena smrt od španjolke. Možda je tome doprinio i nešto udaljeniji položaj ovih sela u odnosu na susjede?

Istražio i obradio: Josip Volović

Grafička obrada: Dinka Volović